

ERVARINGSWERKER

Ervaring Sterkt! Ervaring Werkt!

10 JAAR ERVARINGSWERKERS in de
geestelijke gezondheids- en verslavingszorg

UCLL
HOGESCHOOL

Ervaring sterkt! Ervaring werkt!

10 jaar Ervaringswerker Geestelijke Gezondheids- en Verslavingszorg te Heverlee. Een hoopvolle toekomst

In 2015 publiceerde het Centrum Voor Volwassenonderwijs Sociale School Heverlee (CVO SSH), in samenwerking met het overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg Vlaams-Brabant (Vlabo) en de provincie Vlaams-Brabant, een visietekst 'Inzetten van ervaringswerkers in de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg: aanzet tot een referentiekader.'

De tekst was het resultaat van een project dat liep van september 2014 tot juni 2015, opgezet met werkgevers in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) Vlaanderen, met als doel de inzet van ervaringswerkers in de sector te versterken.

Tijdens de kick-off van het project konden we rekenen op de steun van onze noorderburen, GGZ Drenthe en de Hanzehogeschool in Groningen, die op dat moment al veel verder stonden in de samenwerking met en de opleiding van ervaringswerkers.

Vanaf het begin was het de gezamenlijke ambitie om een graduaatsopleiding in te richten, op HBO5-niveau, in aansluiting bij de vragen en de noden van de werkveldpartners. Op basis van praktijkervaringen en bestaande literatuur werd in eerste instantie nauwkeurig stilgestaan bij het afbakenen van begrippen zoals ervaringen, ervaringskennis, ervaringsinzet, ervaringsdeskundigheid en ervaringswerk.

Via een intense SWOT-analyse kwa-

men we tot aanbevelingen voor het beleid, zorgorganisaties, opleidingsverstrekkers en beleidsmakers in het onderwijs.

Vandaag, tien jaar later, zijn een aantal aanbevelingen omgezet in goede praktijken. Andere zijn nog niet verwezenlijkt en blijven, ook toekomstgericht, essentieel om het nieuwe beroep van ervaringswerker een echte kans en volwaardige erkenning te geven.

Het decreet van 5 april 2019 (hoofdstuk 5, artikel 19) benadrukte het belang van de inzet van ervaringsdeskundigen binnen individuerichte zorg, op het niveau van geestelijke gezondheidsnetwerken en op beleidsniveau.

De aanbeveling om een Vlaams beroepsprofiel op te stellen werd recent gerealiseerd door de publicatie van het Beroepskwalificatiedossier van Ervaringsdeskundige in 2024. We hopen dat dit zal leiden tot de erkenning in Vlaanderen van een nieuwe graduaatsopleiding 'Ervaringswerker GGZ en Verslavingszorg'. Aan het diploma kan vervolgens ook een verloning worden gekoppeld voor professionele ervaringswerkers, conform andere beroepsgroepen.

Een andere belangrijke aanbeveling betrof de noodzaak van een duidelijke visie en missie op organisatie-niveau, om draagvlak en openheid voor herstelgerichte zorg en structurele samenwerking met ervarings-

werkers te creëren. Hoewel we niet over harde cijfers beschikken, concluderen we op basis van onze samenwerking met het werkveld in het kader van het werkplekleren van studenten, dat bijna alle organisaties nu over een duidelijke visietekst beschikken. Veel organisaties hebben een dienst herstel, stuurgroep herstelgericht werken, werkgroep herstel ...

De toekomst lonkt. Zo blijven de adviezen over vorming en opleiding nog steeds actueel. Een ervaringswerker moet beschikken over een aantal basiscompetenties. Stapsgevijs werkten we een opleidingsprogramma op maat uit, gebaseerd op het CHIME-framework en gekoppeld aan de rollen van de ervaringswerkers zoals beschreven in het Globaal plan ervaringsdeskundigheid. Dit resulteerde in een modulair traject van 90 studiepunten, waarvan minstens een derde bestaat uit werkplekleren. Wij kijken alvast verwachtend uit naar de uitbreiding en erkenning van dit opleidingstraject als volwaardige graduaatsopleiding van 120 studiepunten, in lijn met de verdere implementatie van het ervaringswerk in de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg.

**Bernadette Houdart en
Grace Verween**

*Verantwoordelijken Graduat Welzijn
Leuven, campus Sociale School
Heverlee, hogeschool UCLL*

Inhoud

**Ervaring sterkt!
Ervaring werkt!'** p. 2

Je moet jezelf als **zorgverlener**
in vraag durven stellen p. 4

Een vereniging
van **gelijkgezinden** p. 13

De **talenten** van
cliënten ontdekken
is puur maatwerk p. 20

Opleidingstraject
Ervaringswerker Geestelijke
Gezondheids- en
Verslavingszorg bij UCLL p. 29

Samen staan we sterk p. 31

Je moet jezelf als zorgverlener in vraag durven stellen

4

WAAR?

Asster is een psychiatrisch ziekenhuis en een verzorgingstehuis. Er zijn 23 afdelingen voor onder meer psychosociale zorg, depressies en stemmingsproblemen, verslavingszorg en seksuele gedragsproblemen. In 11 van deze afdelingen worden intussen ervaringswerkers ingezet.

WIE?

- **Chama Choua** en **Veerle Zavoloco** oefenen het beroep van ervaringswerker met veel liefde uit.
- **Cliënten Marco, James en Joyce** voelen zich door hun aanwezigheid gesteerd.
- **Franky Beyen** gelooft als stafmedewerker patiëntenzorg sterk in ervaringswerk.

VEERLE ZAVOLOCO ervaringswerker

"Een sessie geven en dan stoppen, dat werkt niet. Je moet samen op weg gaan. En het hoeft er niet altijd even serieus aan toe te gaan"

MARCO cliënt

"Veerle heeft moeten leren om weer voor zichzelf te zorgen, naar de winkel te gaan, triggers te vermijden. Als zij zegt: 'daarvoor moet je opletten', dan geloof ik haar"

FRANKY BEYENS stafmedewerker

"Ervaringswerkers blijven ons stimuleren om vanuit krachten en mogelijkheden te vertrekken, om mensen de regie over hun eigen leven te geven"

INTRO

Vijf mensen buigen zich over een stapel kaartjes, verspreid over het tapijt. Op die kaartjes: boze, blij, teleurgestelde en hoopvolle figuurtjes. Rondom de stapel: veel zenuwachtige lachjes. Drie bewoners kunnen er de afdeling waar ze omwille van hun verslavingsgevoeligheid tijdelijk wonen, even achterlaten. De twee anderen zijn begeleiders die het gesprek in goede banen leiden. Geen psychiaters, psychologen of ergotherapeuten, wel ervarings-

Op de inloopplek in Asster Sint-Truiden kunnen bewoners wat babbelen, een koffie drinken of gewoon tot rust komen. Of, zoals vandaag, een spel rond gevoelens spelen, samen met ervaringswerkers. Dezen zijn er niet enkel voor de cliënten, maar voor het hele team. Veerle: "Soms vragen collega's ons hoe wij iets zouden aanpakken als ervaringswerker en ex-cliënt. En wij geven ook input die zij anders niet zouden meekrijgen."

werkers die zelf recht gekrabbeld zijn na een zware fase in hun leven.

Op basis van de kaartjes starten de bewoners een gesprek over wat hen écht motiveert in hun proces. Over hun kinderen, die ze niet mogen zien als ze een steek laten vallen, en hoe pijnlijk dat soms is. Over leren genieten van een goede dag en daar 's avonds echt dankbaar voor zijn. Over valkuilen herkennen en je verstoppen achter een masker.

Over je veroordeeld voelen of jezelf iets voorliegen. Het gesprek gaat meteen diep en dat komt voor een stuk door de ervaringswerkers, die exact weten waar het over gaat. Eén van hen belandde in een tomeloos zwart gat na de onverwachte dood van haar man. De andere weet zelf wat het is om alles te willen doen voor dat volgende shot. Twee vrouwen die van hun ervaring met een pittige fase een sterkte wisten te maken.

5

VAKANTIE IN JE HOOFD

Vandaag spelen ze een spel rond gevoelens. Twee keer per week komen cliënten ook vrijblijvend samen in deze inloopruimte. Om iets te drinken, te ventileren en even weg te zijn van de vier muren van hun huis. Dat alles wél nog steeds in een veilige cocon. “Hier kunnen we eens praten over andere dingen dan alleen maar jezelf en je traject”, zegt Marco. **Joyce:** “Het is alsof ik even vakantie kan nemen in mijn hoofd. Want de rest van de tijd zit ik voortdurend te piekeren.”

Dat een ervaringswerker zélf weet wat je meemaakt, helpt enorm. De andere begeleiders hebben dat ook allemaal geleerd, uit boeken, maar mensen als Chama en Veerle weten uit ervaring wat het is. “Daardoor voelen ze meer als een gelijke”, zegt **James.** “Iemand kan wel zeggen: ‘zo moet je daarmee omgaan.’ Maar zij zeggen: ‘ik heb dat zo aangepakt en dat of dat heeft voor mij gewerkt.’ Dat perspectief voelt zo veel echter.” **Marco** knikt. “Ook ervaringswerker Veele heeft ooit moeten leren om weer voor zichzelf te zorgen, naar de winkel te gaan, triggers te vermijden. Als zij zegt: ‘daarvoor moet je opletten,’ dan geloof ik haar.”

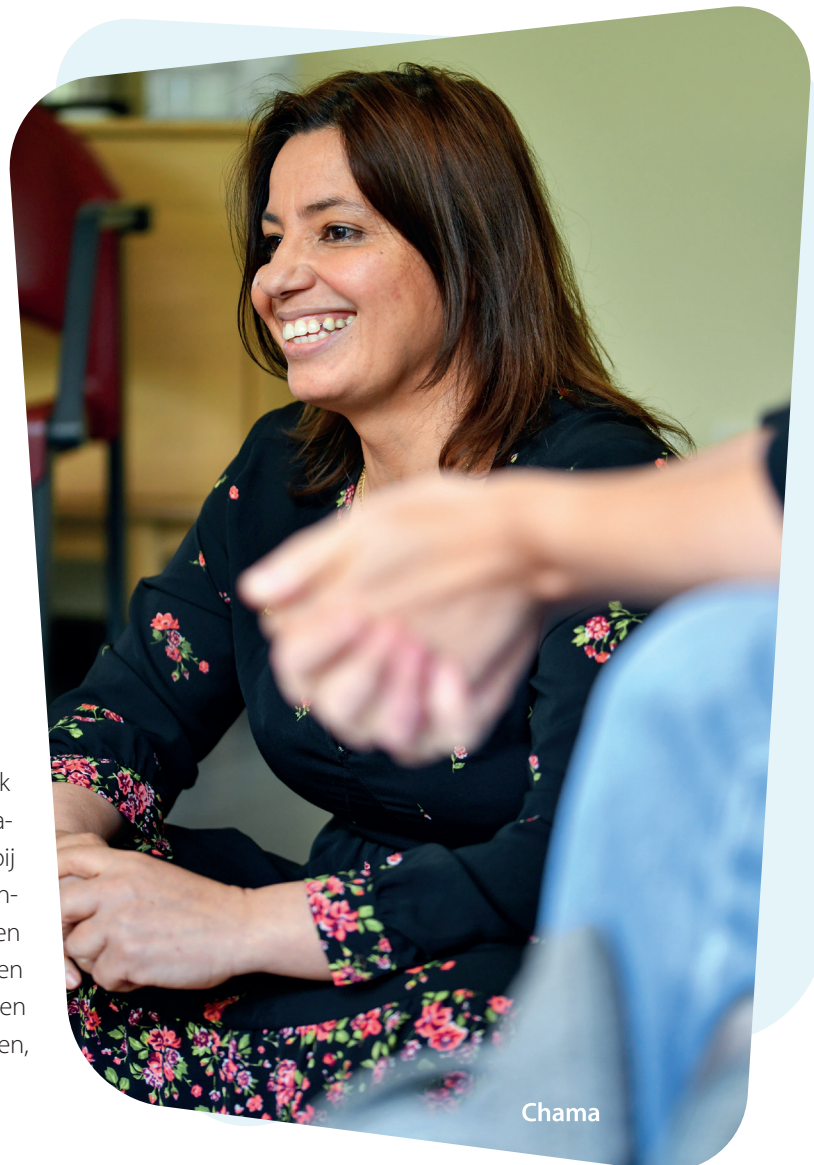
GELIJKWAARDIGE GESPREKKEN

Chama geeft vooral herstel- en zoekerssessies, en daarnaast maakt ze tijd voor individuele gesprekken. Verder in haar takenpakket: de aanloopplek runnen en personeelsvergaderingen bijwonen.

Ervaringswerker Veerle zorgt voor sessies zelfzorg en herstel, onder meer in de afdeling verslavingszorg, die ze ook zelf vanbinnen gezien heeft. “Maar informele contacten vind ik even belangrijk. Een sessie geven en dan stoppen, dat werkt niet. Je moet samen op weg gaan. En het hoeft er niet altijd even serieus aan toe te gaan. Soms gaan we wandelen tijdens onze gesprekken, dat voelt gelijkwaardiger dan tegenover elkaar te gaan zitten.”

ENORME EVOLUTIE

Chama was de eerste ervaringswerker die hier terechtkwam. “Ik moest een stage lopen binnen mijn opleidingstraject voor Ervaringswerker in de Geestelijke Gezondheids- en verslavingszorg bij UCLL. Noch het team noch ik wisten goed hoe we dit moesten aanpakken. Het was echt pionierswerk. We hadden wel een kader en voorbereiding gekregen maar de vertaalslag naar de praktijk hebben we samen moeten doen, ik heb veel rondgekeken, blinde vlekken gespot. Soms heel kleine dingen. Als je meedenkt vanuit de cliënten, kan je soms met banale ingrepen veel conflicten voorkomen.”

Chama

STAPPEN ZETTEN

Veerle weet dat een verslaving overwinnen een lange weg is. “Ik motiveer hen in elke stap die ze zetten, ook al hebben ze af en toe een terugval. Ik wil het positieve zien. Een mens is méér dan enkel dat stukje verslaving.” En Chama weet hoe een diep dal voelt. “Ooit zei een man: je begrijpt totaal niet hoe ik me voel. Ik antwoordde: ‘Is het alsof je in zit in een kooi?’ *Die man was verbaasd, dat was exact wat er in hem omging.* Enkel al het feit dat hij niet de enige was die zich ooit zo gevoeld had, gaf hem hoop.”

Ook op teamvergaderingen haalde ze dingen aan waarvan ze dacht dat ze beter konden. “Uiteindelijk was het zo’n boeiende stage dat ik daarna vrijwilliger ben geworden. En toen ze het ervaringswerk hier wilden professionaliseren, heb ik mee nagedacht over de vacature. Op korte tijd is hier een enorme evolutie geweest en ik ben blij dat ik dat vanaf dag één heb zien gebeuren.”

LEVEN OP DE RAILS

Zelf heeft Chama een ander traject gelopen dan de meeste bewoners hier: ze heeft geen opnames gekend, wel veel ambulante zorg. “Mijn eerste psycholoog zei meteen: ‘jij bent degene die het moet oplossen.’ Dat klopt wel, maar op dat moment wilde ik vooral hoop krijgen. Als je niet eens je zetel uitgeraakt om voor je kinderen te zorgen, hoe graag je dat ook wilt, dan kan je je echt niet inbeelden dat je zelf weer je hele leven op de rails krijgt. Ik wilde niet horen dat ik maar wat harder moest werken, wel dat ik er niet alleen voor stond en dat we het samen zouden doen. Na die eerste sessie ben ik niet meer teruggegaan.”

Later kwam ze terecht bij een therapeut die ook ervaringswerker was. “Dat voelde ik meteen. Hij begreep hoe zwart alles er kan uitzien en hij gaf mee wat hem geholpen heeft om recht te krabbelen. Dat hij daar zo sterk in zijn schoenen stond, gaf me zoveel moed! Dat inspireerde me om zelf aan dat opleidingstraject te beginnen.” Een ervaringswerker is niet dé hulpverlener, benadrukt ze. “We hebben ook psychologen, psychiaters en een heel multidisciplinair team nodig. Enkel door écht samen te werken kunnen we onze cliënten optimaal ondersteunen in hun herstelproces.”

Veerle

GELIJKWAARDIGHEID ALS ESSENTIE

Veerle wist altijd al dat ze graag iets voor anderen wilde betekenen. “Dat is er lang niet van gekomen omdat ik al van jonge leeftijd in een verslaving ben beland, die snel de bovenhand nam, ik dacht aan niets anders meer. Ik heb verschillende opnames gehad en na de laatste, in 2018, voelde ik dat het genoeg was geweest. Ik wilde iets doen wat ik echt graag doe, iets waar ik achter sta. Ik had dat nodig om een nuchter leven te kunnen leiden. Een half jaar na mijn laatste opname, ben ik aan mijn studie begonnen. Best pittig, daarom heb ik er ook vier jaar over gedaan. De eerste drie jaar heb ik vooral ook aan mezelf moeten

werken en moeten groeien. In het laatste stagejaar ben ik hier in Asster op mijn voetjes terechtgekomen en gebleven.”

Ook Veerle heeft tijdens haar opnames positieve en negatieve momenten gekend. “Maar ook ik heb veel gehad aan een therapeut die af en toe iets deelde van zichzelf. Lang heb ik niks gezegd tijdens sessies - ik was heel introvert. Maar die gelijkwaardigheid heeft me daarin geholpen. Dat is vandaag voor mij nog steeds de essentie, naar de cliënt toe én naar het team toe. Iedereen werkt hier samen.”

EEN MIDDEL, GEEN DOEL

Ervaringswerk heeft wat tijd nodig gehad om te groeien maar intussen is het bij Asster genormaliseerd. Stafmedewerker **Franky**: “We zijn een paar jaar geleden met een groep beginnen nadenken – medewerkers, vrijwilligers en studenten – over wat ervaringswerk zou kunnen betekenen om meer herstelgericht te gaan werken. Dat was heel nuttig, omdat je zo ook meteen een draagvlak hebt. Momenteel werken hier vier betaalde ervaringswerkers en acht à tien vrijwilligers. Maar we willen zeker meer vacatures openzetten. Gewoon, omdat we merken dat het onze cliënten steunt in hun herstelproces. Dat zeggen we soms ook lachend tegen onze ervaringswerkers: ‘jullie zijn maar een middel!’ Ons doel is niet om ervaringswerkers aan te werven, ons doel is om herstelgericht te werken. Dat doen we met dokters, zorgmedewerkers én ervaringswerkers.”

Niet alle afdelingen werken er al mee, maar de vraag neemt wel gestaag toe. De goesting wordt steeds groter, zowel bij de zorgteams als bij de directie. Franky: “In de stuurgroep rond herstel zitten drie ervaringswerkers – hun inbreng is van onschatbare waarde. Zij blijven aangeven hoe belangrijk het is om als unieke mens te worden aangesproken, om vanuit krachten en mogelijkheden te vertrekken, om mensen de regie over hun eigen leven te geven. Het is een nieuwe manier van denken en dat moet je tijd geven, en vertrouwen. Je moet jezelf als zorgverlener in vraag durven stellen.”

EEN KWALITEITSLABEL

Sommige ervaringswerkers zoals Veerle en Chama hebben vooral graag contact met de cliënten en de teams. Anderen werken mee aan projecten en stippelen mee het beleid uit. “Een ervaringswerker kan veel verschillende rollen hebben, maar het zijn geen supermensen. We proberen dus een puzzel te leggen die voor iedereen klopt”, zegt Franky. Doordat het beroep nog niet erkend wordt, zitten ervaringswerkers in

een grijze zone. “Het gevoel is nu: ‘doe maar, probeer maar.’ Terwijl ik het fijn zou vinden als er een duidelijke norm was: zoveel ervaringswerkers per zoveel cliënten, volgens die loonschaal en met die subsidies. Dat zou het helderder maken voor alle partijen. Bovendien is een erkend beroep ook een soort kwaliteitslabel. Al blijf ik ook geloven dat daarnaast een vrijwillige inbreng mogelijk moet zijn.”

Franky

Want een ervaringswerker is natuurlijk meer dan een lotgenoot. “Het is iemand die opgeleid is om in de zorg te werken”, zegt Chama. “Je moet iets kennen van gesprekstechnieken, van zorg verlenen. En dankzij je opleiding sta je ook zelf al veel verder in je verwerkingsproces, ben je jezelf al tegengekomen en kan je voldoende afstand nemen.”

Franky: “Bepaalde competenties zijn heel belangrijk. Voldoende hersteld zijn, gespreksvaardig zijn, circulariteit kunnen denken... Als je een opleiding hebt gevolgd, heb je meer competenties verworven. Daarnaast

werken we ook samen met niet-opgeleide ervaringsdeskundigen. Zo is er een vrijwilliger, een slachtoffer van seksueel geweld, die af en toe haar verhaal komt doen bij onze cliënten met seksuele gedragsproblemen. Zo krijgen ze meer inzicht op de impact van hun daden. Ze is daar niet voor opgeleid, maar ze doet dat op een heel sterke manier. Ook dat moet voor mij kunnen.”

MEDISCHE ÉN LEVENSKENNIS

Een cliënt die zich eindelijk écht weer gezien en gehoord voelt, kan een

ervaringswerker zien als een vertrouwenspersoon. Maar terwijl een vertrouwenspersoon zich enkel richt op de cliënt zelf, slaat de ervaringswerker ook de brug met het team. Franky: “Als je als organisatie énkél denkt ‘die symptomen hebben die therapie en die medicatie nodig en dan is alles opgelost’, dan zal een ervaringswerker weinig nut hebben. Maar vertrek je vanuit de kracht van mensen, dan bieden ervaringswerkers een enorme meerwaarde. Dan kom je tot een samenwerkingsmodel dat iedereen op zijn manier meedraagt – ook de cliënt – met een helende mix van medische, paramedische en levenskennis.”

Een beetje theorie

DE KRACHT VAN PRESENTIE

UIT HET INTERVIEW:

Op de inloopplek in Asster Sint-Truiden kunnen bewoners wat babbelen, een koffie drinken of gewoon tot rust komen. Of, zoals vandaag, een spel rond gevoelens spelen, samen met ervaringswerkers.

Aandachtig aanwezig zijn is dé essentie van een hulpverlener in de geestelijke gezondheidszorg. Andries Baart beschrijft dit als volgt: “Aandachtig en toegewijd bij kwetsbare mensen blijven en met steun, hulp en zorg bijdragen aan een goed leven waarin zij gezien, gehoord en in tel zijn. Goede zorg gaat dus niet in de eerste plaats over het oplossen van problemen, resultaten behalen en zo efficiënt mogelijk werken. Het gaat om cliënten erkenning geven in wat zij meemaken, hen waarderen om wie ze zijn en hen het gevoel geven dat ze de moeite waard zijn.”

Presentie is dus niet alleen **‘in relatie staan.’**

Het gaat ook om **DOEN** wat er gedaan **KAN** worden.

DE KRACHT VAN ERVARINGSDESKUNDIGHEID

UIT HET INTERVIEW:

James: "Dat een ervaringsdeskundige zélf weet wat je meemaakt, helpt enorm. De andere begeleiders hebben dat ook allemaal geleerd, uit boeken, maar ervaringswerkers weten uit ervaring wat het is. Daardoor voelen ze meer als een gelijke."

Deze uitspraak maakt ons attent op de zogenaamde '4de bron van kennis'. Heel lang stond de kennis van de professionele hulpverlener centraal. Maar intussen is er meer aandacht voor participatie, medezeggenschap en democratische besluitvorming. En vooral: voor het perspectief van de cliënt zelf! Het klassieke expertmodel staat steeds meer onder druk. Ervarings-, professionele en wetenschappelijke kennis moeten steeds gelijkwaardiger worden, ook al is dat in de praktijk niet evident.

De 4de bron van kennis wil al deze bronnen van kennis complementair en evenwaardig inzetten, en verbinding leggen tussen de verschillende insteken én de behoeften van de cliënten en hun families. De kruisbestuiving van al deze essentiële onderdelen leidt tot de best mogelijke zorgverlening.

DE DIVERSE ROLLEN VAN DE ERVARINGSWERKER

UIT HET INTERVIEW:

James: "Soms vraag je je af hoe je hier ooit uit zult geraken. Hoe je ooit een job kunt vinden, gewoon kunt functioneren. En dan zie je dat beeld voor je: iemand die even diep heeft gezeten en die zo ver geraakt is. Dan denk je: 'hé, het is echt wel mogelijk.'"

Franky: "Een patiënt of cliënt die zich eindelijk écht weer gezien en gehoord voelt, kan een ervaringswerker zien als een vertrouwenspersoon. Maar terwijl een vertrouwenspersoon zich enkel richt op de cliënt zelf, slaat de ervaringswerker ook de brug met het team."

In het Globale Plan Ervaringsdeskundigheid uit 2018 staan enkele rollen beschreven die de ervaringswerker kan opnemen. Deze zijn nog volop in evolutie en niet elke ervaringswerker moet elk van deze rollen perfect vervullen. Maar ze geven wel een goede richting om functieprofielen en taakomschrijvingen op te maken.

» BEELDVORMER:

zet eigen ervaringskennis en -deskundigheid in om een realistisch beeld te krijgen van geestelijke gezondheidsproblemen.

» HOOPVERLENER:

creëert hoop, biedt perspectief en inspireert.

» KRACHTVERLENER:

focus in individuele gesprekken op mogelijkheden en krachten. De ervaringswerker zet in op empowerment van de cliënt en zijn omgeving.

» GROEPSONDERSTEUNER:

kan groepen begeleiden met focus op mogelijkheid en empowerment. De ervaringswerker begeleidt mensen in groepsverband bij herstel.

» BRUGGENBOUWER:

maakt verbinding tussen alle betrokken actoren van de zorg: cliënt, omgeving en het team. De ervaringswerker maakt verbinding tussen deze verschillende belangen en perspectieven.

» WEGWIJZER/GIDS:

maakt mensen wegwijs in de terminologie, het zorg- en vormingsaanbod en de bredere dienstverlening.

» VERTEGENWOORDIGER:

vertegenwoordigt en verdedigt het perspectief van de cliënt, familie of andere naastbetrokkenen.

» FRISDENKER/INNOVATOR:

durft dingen in vraag stellen en levert vernieuwende, verfrissende en creatieve ideeën.

» ...

SUCCESVOL IMPLEMENTEREN

UIT HET INTERVIEW:

Franky: *"We zijn een paar jaar geleden met een groep beginnen nadenken – medewerkers, vrijwilligerswerk en studenten – over wat ervaringswerk zou kunnen betekenen om meer herstelgericht te gaan werken. Dat was heel nuttig, omdat ze je zo ook meteen een draagvlak hebt."*

Om te evolueren van een klassiek model naar een herstelondersteunend model, heb je enkele voorwaarden nodig. Het start met de ontwikkeling van een gemeenschappelijke visie op herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid. Even belangrijk is het om deze visie te vertalen naar de praktijk en te voelen en begrijpen waar het écht over gaat. Daarna moet je in je werkomgeving een draagvlak creëren. Enkele sleutelfiguren kunnen trekkers zijn en daarna kan je het draagvlak vergroten in alle lagen van de organisatie, bij directie, medewerkers en cliënten. Eenmaal de bereidheid er is, kan je samen op zoek gaan naar wat het begrip herstel echt betekent en een gedragen visie ontwikkelen. Na verloop van tijd moet de herstelvisie een onderdeel worden van de missie en visie van de organisatie. Elke interactie, door elk lid van de organisatie, moet het herstelprincipe weerspiegelen en herstelwaarden bevorderen.

"Een vereniging van gelijkgezinden"

WAAR?

Vzw Walden is een koepelnaam voor een aantal werkingen rond psychische gezondheid en mentaal welzijn. Beschut wonen, psychiatrische thuiszorg, forensisch wonen en outreach, een psychosociaal revalidatiecentrum, arbeidstrajectbegeleiding en twee ontmoetingscentra.

WIE?

- **Wim Van Steenwinckel** is ervaringswerker in het inloophuis.
- **Johan** is klant en vrijwilliger van het inloophuis.
- **Ingeborg Laporte** is algemeen coördinator vzw Walden.

WIM VAN STEENWINCKEL ervaringswerker

"Als je deze job doet, weet je dat je verleden je zal blijven achtervolgen. Maar tegelijk is het je sterkte. Het is een blijvende motivatie om ervoor te blijven gaan"

JOHAN cliënt

"Hulpverleners willen je helpen met je problemen. Maar Wim zegt: 'Hoe denk jij erover? Wat voel jij?' 'Dat gebeurt eigenlijk nergens anders'"

INGEBORG LAPORTE algemeen coördinator

"Ik wil ervoor pleiten om meer ervaringswerkers in te zetten in de sector én af te stappen van vrijwillige profielen"

INTRO

Het Hoeckhuys, een van de locaties van vzw Walden, is een gezellige ruimte met een bar, tafels en felgekleurde stoelen in een oud herenhuis. Maar onder de lambriering gebeurt meer dan enkel koffietjes drinken. Mensen met een kwetsbaarheid vinden er rust, gezelschap, gehoor. Niet in het minst dankzij ervaringswerker Wim, die er de boel draaiende houdt, samen met collega's en enkele vrijwilligers.

In het Hoeckhuys is het nog even stilte voor de storm. Straks komen er weer 40 à 50 mensen over de vloer. Om iets te eten, of voor een koffie en een babbel. In groep of alleen. Ervaringswerker Wim: "Onze taak is om de mensen die binnenspringen te ondersteunen. Soms zeggen we niet veel, maar zijn we er gewoon. Veel mensen voelen zich eenzaam en dat kunnen ze hier even van zich afschudden. 's Avonds koken we, bedienen we mensen aan de toog, regelen we de kassa ... Daarvoor rekenen we ook op vrijwilligers."

WE BEGRIJPEN ELKAAR

Johan was in het begin niet helemaal overtuigd. Hij kwam mee met een andere bezoeker, maar voelde zich niet op zijn gemak. "Ik herkende veel mensen van bij mijn opname. Zij kenden mijn donkere kant, dat vond ik confronterend. Maar de activiteiten haalden me wel uit mijn isolement. Ik ben kok van opleiding, maar mijn werk in restaurants liep mis na mijn drankverslaving en het stigma dat daarbij hoort. Hier wél kunnen koken voor de bezoekers, doet deugd. Iedereen die hier komt wil vooruit", zegt hij. "Maar ik heb vooral veel aan Wim gehad. Hij begrijpt waar ik vandaan kom, want hij heeft het zelf ook meegemaakt. Waar hij nu staat, is inspirerend voor mij."

Wim komt inderdaad van ver. "Zo'n tien jaar van mijn leven heb ik een zware alcoholverslaving gehad. Daardoor ben ik alles kwijt-gespeeld: mijn relatie, mijn geld, mijn werk in ons familiebedrijf, het respect van mijn kinderen. Toen ze 'mijn vader' begonnen te zeggen in plaats van 'papa', wist ik dat ik iets moest doen", zegt hij. "Zelf stoppen ging niet meer, maar na mijn laatste langdurige opname, heb ik eindelijk een klik gemaakt. Het was tijd om mijn leven in handen te nemen. En dat wilde ik doen door anderen te helpen vanuit mijn ervaring. Dankzij de steun van onder meer de maatschappelijk werker en de systeempsycholoog ben ik uit het familiebedrijf gestapt en voor ervaringswerker beginnen studeren."

HERSTELGERICHT WERKEN

De meerwaarde van een ervaringswerker is duidelijk. Maar de werking uitbouwen, heeft wat voeten in de aarde gehad bij de vzw. "We hebben altijd ingezet op herstelgericht werken en daar passen ervaringsdeskundigen heel goed bij", zegt **Ingeborg**. "We hebben eerst gewerkt met vrijwillige profielen, mensen die er al dan

We hebben veel geprobeerd en af en toe gefaald. Maar op dit moment zit het heel goed", zegt Ingeborg. "Ik wil vanuit onze eigen ervaring pleiten om meer ervaringswerkers in te zetten in de sector én af te stapen van vrijwillige profielen. De opleiding tot ervaringswerker moet officieel erkend worden,

niet voor gestudeerd hadden, die een korte of langere opleiding hadden gevolgd, of hun opleiding niet hadden afgemaakt... Intussen weten we: als vrijwilliger hoor je deels bij het team maar deels ook niet. Dat is verwarrend voor beide partijen. Je neemt toch ook geen vrijwillige ergotherapeuten en maatschappelijke werkers aan? Als je gelooft in de functie, moet je mensen betalen, punt. We hebben ook eens een team van uitsluitend ervaringswerkers gemaakt. Maar daar zijn we vanaf gestapt. We hebben een groep nodig met verschillende disciplines en functies.

er moet een barema komen voor de verloning én quota: zoveel ervaringswerkers per zoveel cliënten. Geen discussies meer tussen ervaringswerkers en organisaties, maar duidelijke richtlijnen. Dan kunnen we de sector echt professionaliseren."

STERKER IN JE SCHOENEN

Wim heeft het volledige opleidingstraject voor Ervaringswerker doorlopen bij UCLL. "Je wordt er in een bad gegooid en dat is heel heftig. Door mijn drankmisbruik heb ik bovendien hersenschade

opgelopen, met concentratiestoornissen tot gevolg. Maar door veel te herhalen, ergotherapie te volgen en me te blijven vastbijten, heb ik het gehaald. Er zijn ook studenten die uitvallen tijdens de opleiding, omdat je jezelf heel erg tegenkomt én geconfronteerd wordt met andere mensen met psychische problemen. Maar dat moet ook! Als je in dat werkveld aan de slag wilt, moet je zelf sterk genoeg in je schoenen staan.”

Ingeborg merkt dat verschil. “Iemand die deze opleiding heeft gevolgd, heeft meer tools om aan de slag te gaan. Opgeleide ervaringswerkers kennen de theorie rond teamwerk, communicatie, in interactie gaan, juist terugkoppelen... Kortom, ze pakken het professioneel aan. Bovendien voel je dat ze meer stappen hebben gezet in hun persoonlijke traject, dat ze er niet meer middenin zitten. Hun mindset is anders omdat ze bewust gekozen hebben om er beroepsmatig mee aan de slag te gaan.”

DE ROL VAN DE ERVARINGSWERKER

“In het begin zagen ze ons een beetje als de luis in de pels”, lacht Wim. “Soms was het de ervaringswerker versus het team. Maar intussen zijn we echt geëvolueerd naar een multidisciplinair team waarin iedereen zijn rol te spelen heeft.”

Ingeborg: “De maatschappelijk werker is sociaal sterk, de ergo helpt bij dagdagelijkse training, de psycholoog is specialist in denkprocessen en de ervaringswerker bekijkt de zaken meer vanuit het perspectief van de cliënt, de bezoeker of bewoner. Het is de taak van de ervaringswerker om als ‘frisdenker’ de andere teamleden regelmatig te laten stilstaan bij de manier waarop we bepaalde zaken aanpakken. Hoe we vermijden dat we bepaalde dingen gaan doen in de cliënt zijn plaats, hoe we de cliënt blijvend kunnen betrekken. Dat is voor mij dé meerwaarde. Uiteraard kan de ervaringswerker de eigen ervaringsdeskundigheid ook bij de cliënt zelf inzetten. Iemand die wéét hoe een craving naar een bepaald middel voelt, kan beter vertellen hoe je daarmee kunt omgaan.”

STERKE BAND

In het Hoeckhuys spreken ze niet over cliënten, maar over bezoekers en zelfs clubleden. Een club van wie zelfs de voorzitter een rugzak meedraagt. Een vereniging van gelijkgezinden. En dat leidt wel eens tot een bijzondere band.

Johan: “Het mobiele team dat elke week voor mijn deur staat, wil steeds weten wat ik nodig heb en hoe ze daarbij kunnen helpen. Dat is fijn. Maar Wim zegt: ‘Hoe denk jij erover? Wat voel jij?’ Dat gebeurt eigenlijk nergens anders. Bovendien hoef ik met hem niet altijd over problemen te praten. Bij hem mag ik ook gewoon Johan zijn.”

Wim: “Soms moet je gewoon luisteren, niet altijd antwoorden geven. En samen grapjes maken en recepten uitwisselen doet soms meer deugd dan weer een zwaar gesprek.”

Johan: “Dat is het! Al dat ongevraagd advies, hoe nodig en goedbedoeld ook, kan ook iets verstikkends hebben. Het voelt bij een hulpverlener ook alsof je nooit eens een slechte dag mag hebben. Maar Wim zal me nooit veroordelen als ik zeg: ‘Vandaag gaat het me echt niet af, ik kan niet komen koken.’”

Wim: “Ik herken mezelf in Johan. Als je deze job doet, weet je dat je verleden je zal blijven achtervolgen. Maar tegelijk is het je sterkte. Het is een blijvende motivatie om ervoor te blijven gaan. Ik heb mijn verleden weten om te keren naar iets zinvol. Ik sta anderen bij en ik heb ook zelf het vertrouwen teruggewonnen van mijn familie en kinderen. Mijn schuldenberg is ook stevig gezakt. Het zelfvertrouwen dat ik daardoor gewonnen heb, kan ik ook doorgeven aan de mensen hier. En zo is de cirkel rond.”

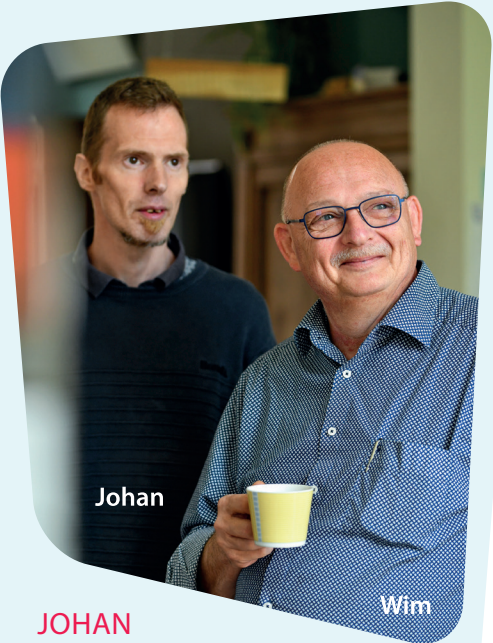
INGEBORG LAPORTE
algemeen coördinator

“Ik wil ervoor pleiten om meer ervaringswerkers in te zetten in de sector én af te stappen van vrijwillige profielen.”

WIM VAN STEENWINCKEL
ervaringswerker

“Als je deze job doet, weet je dat je verleden je zal blijven achtervolgen. Maar tegelijk is het je sterkte. Het is een blijvende motivatie om ervoor te blijven gaan”

JOHAN
cliënt

“Hulpverleners willen je helpen met je problemen. Maar Wim zegt: ‘Hoe denk jij erover? Wat voel jij?’ Dat gebeurt eigenlijk nergens anders”

Eenbeetje theorie

ERVARINGSDESKUNDIGE VERSUS ERVARINGSWERKER

UIT HET INTERVIEW:

Ingeborg: "Je neemt toch ook geen vrijwillige ergotherapeuten en maatschappelijke werkers aan? Als je gelooft in de functie, moet je mensen betalen, punt. We hebben ook eens een team van uitsluitend ervaringswerkers gemaakt. Maar daar zijn we vanaf gestapt. We hebben een groep nodig met verschillende disciplines en functies."

Ervaringswerk is een vak waarbij je leert om je eigen ervaringsdeskundigheid actief en functioneel in te zetten om anderen te ondersteunen in hun herstelproces.

De ervaringswerker is iemand met ervaringsdeskundigheid die de

kennis en vaardigheden heeft verworven om ervaringen van zichzelf en anderen te verzamelen, te valideren en te vertalen in een professionele praktijksituatie. Hij kan zijn kennis en ervaringen zowel ten behoeve van cliënten inzetten als ten behoeve van professionals. Een

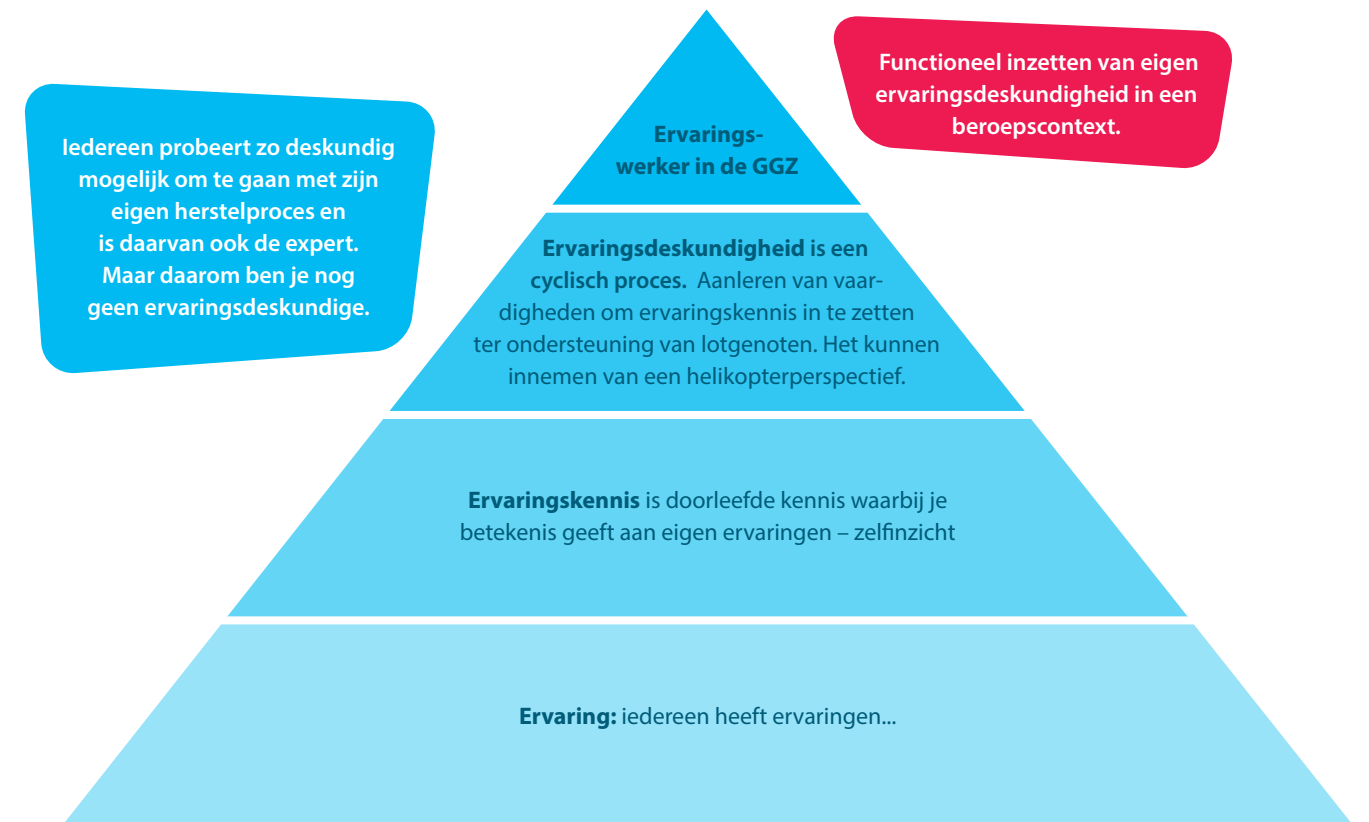
ervaringswerker heeft via een opleiding of andere leerroute zijn ervaringsdeskundigheid uitgebouwd naar ervaringskennis en vaardigheden, om deze toe te kunnen passen in een bepaalde (beroeps)praktijk. (van Haaster D., Hidajattoellah D., Knooren J. en Wilken J.P., 2009)

UIT HET INTERVIEW

Ingeborg: "Iemand die deze opleiding heeft gevolgd, heeft meer tools om aan de slag te gaan. Opgeleide ervaringswerkers kennen de theorie rond teamwerk, communicatie, in interactie gaan, juist terugkoppelen ... Kortom, ze pakken het professioneel aan. Bovendien voel je dat ze meer stappen hebben gezet in hun persoonlijke traject, dat ze er niet meer middenin zit-

ten. Hun mindset is anders omdat ze bewust gekozen hebben om er beroepsmatig mee aan de slag te gaan."
Wim: "Er zijn ook studenten die uitvallen tijdens de opleiding, omdat je jezelf heel erg tegenkomt én geconfronteerd wordt met andere mensen met psychische problemen. Maar dat moet ook! Als je in dat werkveld aan de slag wilt, moet je zelf sterk genoeg in je schoenen staan."

Ervaring, ervaringskennis, ervaringsdeskundigheid en ervaringswerk zijn termen die nauw verbonden zijn met elkaar maar inhoudelijk sterk verschillen.

Bovenstaande figuur illustreert dat niet iedereen zomaar ervaringswerker is. Een rol of functie als ervaringswerker opnemen, vereist training en opleiding. Daarnaast moet de ervaringswerker in staat zijn om een helikopterperspectief in te nemen tegenover het eigen herstelproces. Het CHIME framework (Leamy M. e.a.) beschrijft een vijftal processen die iedereen in elk herstelproces doorloopt:

1. (Her)ontdekken van je eigen persoonlijke identiteit: mensen zijn zoveel meer dan hun etiket of diagnose.
2. Hoop en optimisme terugvinden: durven dromen en zich niet zomaar neerleggen bij een kwetsbaarheid die ambities beperkt.
3. Verbondenheid met zichzelf en de naaste omgeving: kunnen terugvallen op supporters en begrip en tijd krijgen van de omgeving.
4. Vinden van zingeving en betekenis kunnen geven aan het eigen persoonlijke verhaal.
5. Empowerment: het bewustwordingsproces over eigen potentieel en kracht, en het herontdekken van talenten en mogelijkheden.

Wil je een ervaringswerker worden, dan wil dat dus ook zeggen dat je moet leren om professioneel en herstelgericht aan de slag te gaan en verbindend samen te werken. En je moet je ervaringsdeskundigheid functioneel kunnen inzetten om een cliënt te ondersteunen in zijn groeiproces.

UIT HET INTERVIEW:

Wim: "In het begin zagen ze ons een beetje als de luis in de pels. Soms was het de ervaringswerker versus het team. Maar intussen zijn we echt geëvolueerd naar een multidisciplinair team waarin iedereen zijn rol te spelen heeft."

In de Beroepskwalificatie van Ervaringsdeskundige staat dat een ervaringswerker interdisciplinair aan de slag gaat. Hij/zij moet onder meer de rollen en grenzen van elke partner in de hulp- en dienstverlening herkennen en respecteren. Ook gemeenschappelijke doelstellingen vastleggen, participeren aan cliënt-besprekingen, overleg met collega's en teamleden en nog veel meer, maakt deel uit van het takenpakket. Dit alles helpt de geestelijke gezondheidszorg evolueren en mensgerichter maken.

“De talenten van cliënten ontdekken is puur maatwerk”

TALENTENJACHT

Een van de mensen die Dirk begeleidt is Jules, iemand uit de ouderenwerking. Jules kampt met enkele problemen die eigen zijn aan die doelgroep: te veel tussen vier muren blijven hangen, een gevoel van eenzaamheid en nood om weer een bepaalde rol op te nemen in de maatschappij. **Dirk:** “Elk mens heeft talenten en als je kwetsbaar bent, verdwijnen die soms naar de achtergrond. Het is aan ons om deze te ontdekken en weer naar boven te brengen.”

Die talentenjacht is puur maatwerk. Stap één is altijd: de cliënt goed leren kennen. “In die zin is werken in de thuissituatie een groot voordeel”, zegt Dirk. “Dan zien we veel: foto’s, verzamelingen, leefomstandigheden ... Ik stel altijd veel vragen en dan gaan we samen op zoek naar doelstellingen. Toen ik bij Jules binnenkwam, was hij koers aan het kijken. We hebben daar wat over gepraat en voor we het wisten, waren we op papier een wedstrijd aan het uittekenen. De startlijn was waar Jules op dat moment stond, de finish wat hij wilde bereiken. En dan zijn we samen het parcours gaan opschrijven, alsook de hindernissen onderweg. Bij anderen gebruik ik methodieken zoals de krachtenmatrix of een doelenspel. Als we maar samen tot iets geraken.”

Jules: “De finish van die koers, die is voor mij duidelijk: nooit meer drinken. Raymond Van Het Groenewoud heeft een plaat die zo heet en de drukker waar ik vroeger werkte, heeft die hoes zelf gedrukt. Dus ik zou beter moeten weten!”

INTRO

Bij SPpIT is herstelgericht werken een vanzelfsprekendheid. Er is een nieuwsbrief rond herstel en alle nieuwe medewerkers krijgen er een cursus rond. Zelfs het keuken- en poetspersoneel is ervan doordrongen. “We werken dan ook met mensen die opnieuw hun plekje zoeken in de maatschappij, hoe moeilijk dat soms ook is”, zegt Els. Ervaringswerkers kunnen daar zeker bij helpen.

Eerst waren ervaringsdeskundigen bij SPpIT vrijwilligers. Van zodra er middelen bijkwamen, werden het betaalde profielen. Els: “Intussen hebben we in elk team psychologen en psychiaters, casemanagers én ervaringswerkers. Dirk is een van hen.”

“Ik heb vroeger gekampt met een zware gokverslaving. Dat in combinatie met mijn opleidingstraject aan de hogeschool maakt dat ik de nodige kennis, ervaring én methodieken heb om mensen te kunnen begeleiden”, zegt Dirk. “Het is fijn dat er hier een duidelijke visie is rond ons werk. We worden betrokken in de overlegorganen en hebben toegang tot de dossiers. Ik hoor van collega’s in andere instellingen dat zij soms nog van nul moeten beginnen bouwen aan de werking.”

DIRK DE TROY ervaringswerker

“Verpleegkundigen kijken naar wat mensen nodig hebben als patiënt, wij zien wat ze nodig hebben als mens. Een mens die het op dat moment even moeilijk heeft”

JULES cliënt

“Mijn dochters begrijpen niet waarom ik soms zo drink, terwijl ik weet dat het niet goed is voor mij. Maar Dirk begrijpt dat wel”

ELS VAN STEENBERGEN diensthoofd

“Voor onze werking betekent de aanwezigheid van ervaringswerkers een stuk verbreding en verdieping die we bij pure crisiszorg vaak niet kunnen bieden”

WAAR?

Mobiel team SPpIT helpt mensen met een psychische kwetsbaarheid aan huis in de regio Halle-Vilvoorde. Daarnaast is er een project met sociale huisvesting voor mensen die dreigen uit hun huis gezet te worden.

WIE?

- **Dirk De Troy** is ervaringswerker.
- **Jules** is een van de mensen bij wie Dirk regelmatig over de vloer komt.
- **Els Van Steenbergen** is diensthoofd Mobiel team Grimbergen.

Dirk: “Ik ga mee met hem dat kronkelpaadje op. Ik weet dat een uit-schuiver niet betekent dat je helemaal opnieuw moet beginnen. En vooral: ik zal hem nooit veroordelen!”

Jules: “Dat hoeft ook niet want ik vervloek mezelf op zo’n moment. Ik ben mijn strengste rechter. En ik schaam me dan, probeer de sporen uit te wissen.”

Dirk: “De overgang is soms groot, van 24 uur op 24 begeleiding bij een opname naar al die vrijheid thuis. In het beste geval sta je op een wachtlijst voor een psycholoog, en verder heb je enkel je demonen tussen die vier muren. Dan zijn onze bezoeken belangrijke lichtpuntjes.”

GEZINSGESPREK

Jules verbleef enkele maanden in opname. “Na een tijdje kon ik in het weekend naar huis en wat later mocht ik weer thuis wonen, mét begeleiding. Onder andere van Dirk. Dat is een enorme steun voor mij. Mijn dochters komen vaak en mijn beste vriend ook. Maar sinds mijn vrouw overleden is, voel ik me ondanks alles enorm eenzaam. Drinken is soms mijn uitweg. Ik besef dat ik beter gewoon wat meer buiten zou komen. Maar vaak krijg ik mezelf niet eens opgeladen om naar de kine te gaan, terwijl daar geen excuses voor zijn én ik van nature heel sociaal ben.”

Dirk: “We hebben onlangs een gezinsgesprek gehad met zijn dochters en een babbel met zijn goede vriend. We hebben alles doorgesproken en samen doelen opgesteld. Binnenkort komen we opnieuw samen om de evolutie te bekijken over de laatste maanden. En om eventueel actie te ondernemen.”

Jules: “Mijn dochters zijn kwaad als ik het laat hangen en zeker als ik weer eens gedronken heb. Ze begrijpen gewoon niet waarom ik dat doe, terwijl ik weet dat het niet goed is voor mij. Maar Dirk begrijpt dat wel.”

Dirk: “Ik heb vroeger zelf vaak ‘s morgens in de spiegel gekeken in de badkamer en gezegd: ‘het is genoeg geweest, vandaag stop ik ermee.’ Om dan de trap af te gaan en gewoon online te beginnen gokken. We kunnen daar goed over praten en we kennen ook allebei het stigma dat je krijgt van de buitenwereld.”

Jules: “Als ik dan toch buitenkom, moet ik me altijd verantwoorden bij de mensen. Dat vraagt veel van mij. Ik vind het totaal niet erg als anderen op café iets drinken waar ik bij ben. Maar thuis, in mijn eenzaamheid, sta ik ‘s morgens wel al om zeven uur bij een tankstation om een fles te kopen. Gelukkig heb ik een alcoholslot in de wagen om me tegen mezelf te beschermen! In mijn hoofd is dat een constant gevecht.”

Dirk: “Het is goed dat we aan huis komen en vaak lang betrokken blijven in mensen hun traject. Je ziet onderweg wat er niet goed loopt maar ook wat er wél goed gaat. Sommigen mensen herkende ik uit de periode van mijn eigen opname. Op dat moment zaten ze vaak op een dieptepunt. Maar thuis zie je dan wat hen drijft, hoe ze met hun hond omgaan... Verpleegkundigen kijken

vaak naar wat mensen nodig hebben als patiënt, wij zien wat ze nodig hebben als mens. Een mens die het op dat moment even moeilijk heeft. Zelfs als ze opnieuw in opname moeten, kunnen wij meegeven wat wel en niet werkt, welke aanpak haalbaar of nuttig is.”

Els: “Voor onze werking betekent de aanwezigheid van ervaringswerkers een stuk verbreding en verdieping die we bij pure crisiszorg vaak niet kunnen bieden, zeker gezien de lange wachtlijst.”

Els

NIEUW BEGIN

Dirk heeft zelf diep gezeten. “Ik was al tien jaar lang iedereen aan het bedriegen. Niemand wist dat ik gokte en ik zat emotioneel en financieel in het rood. Ik voelde me niks meer waard. Mijn opname heeft me toegered. Je leert je triggers herkennen, je monsters in de ogen kijken. Zonder begeleiding had ik het zeker niet gered.” Na zijn opname was hij zes jaar buschauffeur. Tot hij het opleidingstraject van UCLL ontdekte. “Ik wilde van mijn kwetsbaarheid mijn kracht maken. Ik heb ouderschapsverlof opgenomen om mijn stage te kunnen doen. Zo ben ik hier terechtgekomen.”

Hij floreert in zijn job, al vindt hij wel dat die opgewaardeerd moet worden. “Vaak zijn er vrijwillige of half-tijdse vacatures, maar ik moest mijn diepe financiële put weer opvullen. Bovendien voelde het alsof werkgevers er niet op vertrouwden dat iemand met een psychische kwetsbaarheid een voltijdse job zou aankunnen. Dat was natuurlijk niet hun bedoeling maar ik wilde me zo graag weer nuttig voelen.” Jules: “Mij helpt dat enorm, dat Dirk weet wat het is, dat hij zijn eigen verhaal deelt.”

NETWERKEN OPBOUWEN

Dirk deelt zijn verhaal met cliënten, maar op zijn beurt brengt hij de vragen van de cliënten ook mee naar het team. "Jules weet dat. Soms nodigen we hem zelfs uit op een teamvergadering, zodat hij iedereen leert kennen en vertrouwen."

Els: "Ervaringswerkers brengen bij ons een bredere kijk binnen. We krijgen van hen input rond stigma, doelen vinden, respect terugkrijgen, aansluiting zoeken. Zij gaan op zoek naar ontmoetingsruimtes, sociale restaurants, passende initiatieven. Zij helpen de cliënten aanhaken bij acti-

viteiten die hen weer in de gewone wereld brengen. En soms gaan ze in het begin met hen mee, om de drempel te verlagen. Allemaal taken die een casemanager er niet bij kan nemen maar die zo essentieel zijn! Toch is het soms moeilijk om financiële knopen door te hakken. We willen die zorgverdieping absoluut bieden maar zonder ervaringswerkers, die we echt valoriseren en correct betalen, zouden we nog meer casemanagers kunnen aanwerven voor misschien wel 25 extra dossiers. Het zou fijn zijn als de overheid het beroep zou erkennen en duidelijk zou regelen, zodat we niet de hele tijd voor die moeilijke beslissingen staan."

Dirk: "Iemand zei me onlangs: 'ik heb veel hulp gekregen, maar iedereen zei: 'Wat heb je van mij nodig?' Pas toen hij een ervaringswerker over de vloer kreeg, vroeg die: 'Hoe zou jij dat aanpakken?' Dat had hij eerder nooit gekend en dat kan iemand echt weer in zijn waarde zetten."

Els: "Bij een nieuw dossier begin je meteen van alles te regelen: een huisarts voor dit, een begeleider voor dat. Maar dan vertrek je vanuit de problemen van die persoon, niet vanuit zijn kracht. Een ervaringswerker zal dan zeggen: 'Is dit nu echt de prioriteit?' Dat houdt het team scherp."

Een beetje theorie

HERSTELGERICHT WERKEN

UIT HET INTERVIEW:

Dirk: "Elk mens heeft talenten en als je kwetsbaar bent, verdwijnen die soms naar de achtergrond. Het is aan ons om deze te ontdekken en weer naar boven te brengen."

Het opleidingstraject Ervaringswerker in de Geestelijke Gezondheids- en Verslavingszorg bij UCLL vertrekt vanuit SRH ('Steunend Relationeel Handelen', Wilken J.P. en den Hollander D.) voor een brede benadering van de cliënt. Die staat als mens, samen met zijn leefomgeving en netwerk, centraal in de behandeling. Er is aandacht voor alle levensdomeinen want die zijn verbonden met elkaar. De focus ligt op het verbeteren of handhaven van kwaliteit van leven. Er is niet enkel aandacht voor het persoonlijk herstel. SRH heeft ook oog voor de impact van de maatschappij op het herstelproces, en voor zaken als stigma, veiligheid, wet- en regelgeving en werkgelegenheid.

KRACHTGERICHT WERKEN

UIT HET INTERVIEW:

Dirk: "Toen ik bij Jules binnenkwam, was hij koers aan het kijken. We hebben daar wat over gepraat en voor we het wisten, waren we op papier een wedstrijd aan het uittekenen. De startlijn was waar Jules op dat moment stond, de finish wat hij wilde bereiken. En dan zijn we samen het parcours gaan opschrijven alsook de hindernissen onderweg. Bij anderen gebruik ik methodieken zoals de krachtenmatrix of een doelenspel. Als we maar samen tot iets geraken."

Het primaire doel van psychische hulp zou moeten zijn: de zorgvrager in staat stellen om het leven te leiden dat hij of zij wenst. Zorg is daarbij een middel, geen doel op zich. De kern van Steunend Relationeel Handelen (SRH) bestaat erin een persoonlijke professionele relatie aan te gaan met je cliënt en daarbinnen nauw aan te sluiten bij zijn wensen en behoeften. Het doel is steeds om een effectieve ondersteuning te bieden. Studenten in het opleidingstraject leren daarbij werken met verschillende hulpmiddelen (krachtenmatrix, persoonlijk plan, ...)

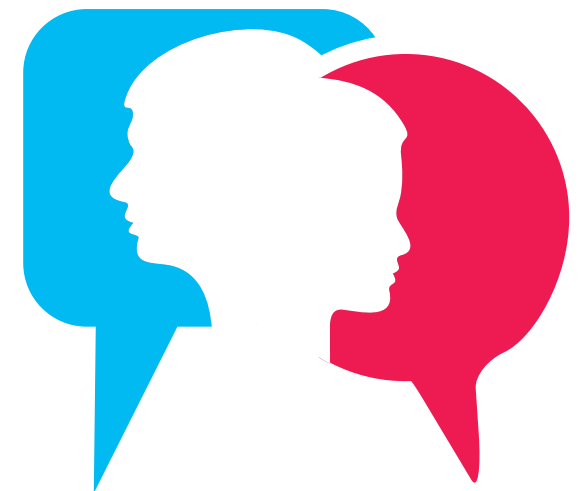
ONVOORWAARDELIJKE STEUN

UIT HET INTERVIEW

Dirk: "Ik ga dat kronkelpaadje op, mee met Jules. Ik weet dat een uitschuiver niet betekent dat je helemaal opnieuw moet beginnen. En vooral: ik zal hem nooit veroordelen!"

Een herstelondersteunende verzorger heeft een basishouding die onvoorwaardelijke steun mogelijk maakt:

- Niet weten
- Oordeelloos luisteren
- Verbinding maken met zichzelf en de andere
- De andere helpen zichzelf te helpen
- De 6B's: betrokken, betrouwbaar, bekwaam, bescheiden, bewust en betekenisgevend

4 DIMENSIES VAN HERSTEL.

UIT HET INTERVIEW

Dirk: "Vaak zijn er vrijwillige of halftijdse vacatures, maar ik moest mijn diepe financiële put weer opvullen. Bovendien voelde het alsof werkgevers er niet op vertrouwden dat iemand met een psychische kwetsbaarheid een voltijdse job zou aankunnen."

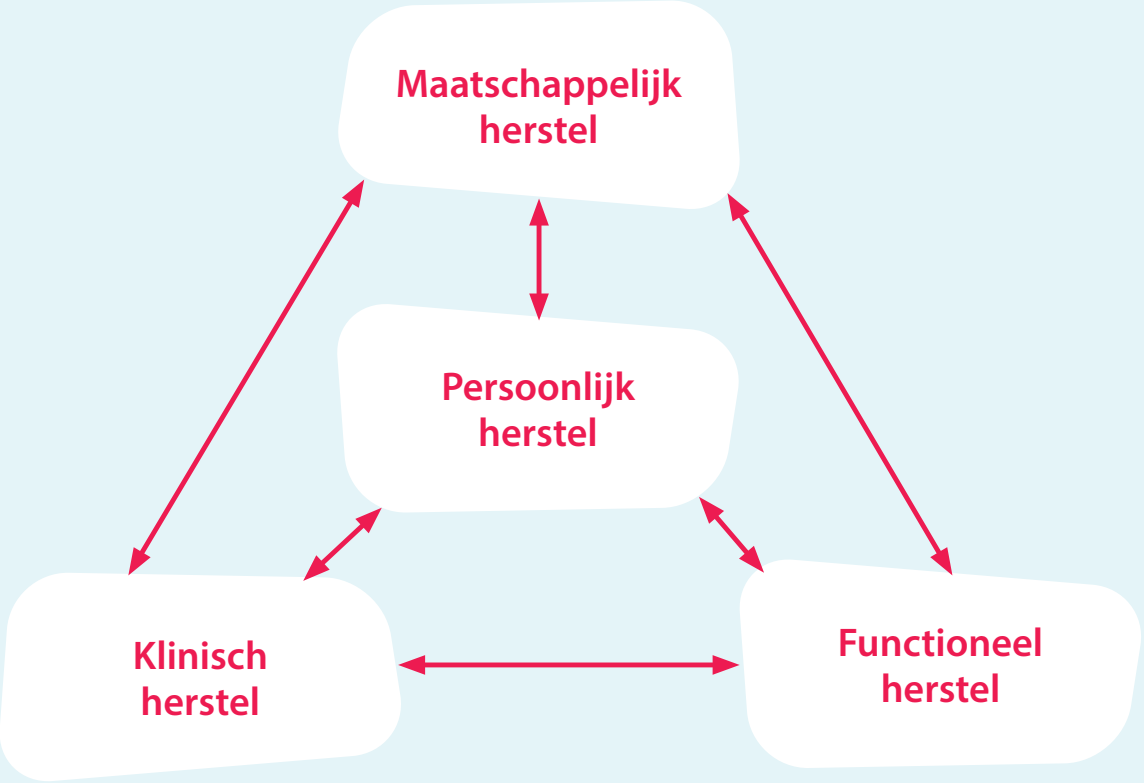
Herstel heeft vier dimensies: klinisch herstel, functioneel herstel, maatschappelijk en persoonlijk herstel.

Terwijl **klinisch herstel** puur gaat over het bestrijden van symptomen, gaat **functioneel herstel** over de aanpak van lichamelijke, psychische en sociale functies die verstoord zijn door de kwetsbaarheid.

Maatschappelijk herstel verwijst naar verbetering van iemands positie in de maatschappij op domeinen zoals wonen, werken, inkomen en sociale relaties en ook op het verminderen van stigma, discriminatie en sociale uitsluiting.

Persoonlijk herstel gaat over grip krijgen op je leven, doelen stellen en een (nieuwe) identiteit vormen.

Het beroep van Ervaringswerker erkennen en opwaarderen, draagt bij tot het sociaal herstel van een cliënt. Zijn rol en functie in de maatschappij verbeteren en daarmee ook de drie andere dimensies van herstel.

AANVULLENDE MULTIDISCIPLINAIRE WERKING

UIT HET INTERVIEW

Els: "Ervaringswerkers gaan op zoek naar ontmoetingsruimtes, sociale restaurants, passende initiatieven. Zij helpen de cliënten aanhaken bij activiteiten die hen weer in de gewone wereld brengen. En soms gaan ze in het begin met hen mee, om de drempel te verlagen. Allemaal taken die een casemanager er niet bij kan nemen maar die zo essentieel zijn!"

De functie van ervaringswerker is er niet op gericht om zomaar een bestaand takenpakket in een dienst of organisatie op te nemen. Ze is ook niet enkel bedoeld om meer aandacht te vragen voor herstel, herstelondersteunende zorg en de 'psychisch kwetsbare' noden en behoeften van een cliënt. De functie bestaat erin om vanuit een professionele status mee te werken aan veranderingsgerichte en structurele ingrepen die in het domein van de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg dienen te gebeuren om de werking toegankelijker, efficiënter en humaner te maken. (naar Spiesschaert F., 2005)

EIGEN REGIE GEVEN

UIT HET INTERVIEW

Dirk: "Iemand zei me onlangs: 'ik heb veel hulp gekregen, maar iedereen zei: 'Wat heb je van mij nodig?' Pas toen hij een ervaringswerker over de vloer kreeg, vroeg die: 'Hoe zou jij dat aanpakken?' Dat had hij eerder nooit gekend en dat kan iemand echt weer in zijn waarde zetten."

Wat een ervaringswerker écht wil bereiken, is empowerment van zijn cliënt. Codewoorden daarvoor zijn versterken en verbinden. Het einddoel is de cliënt zelf aan het stuur zetten van zijn of haar traject. Je zou het kunnen zien als een rit op de tandem. De ervaringswerker zit achterop om mee te trappen of te waarschuwen voor putten en bulten, maar de cliënt zelf zit voorop en stippelt de weg uit.

Onderstaand gedicht werd geschreven door een student Ervaringswerker Geestelijke Gezondheids- en Verslavingszorg. Een sterke manier om alle theorie samen te vatten in enkele rake woorden. Meer details over dit opleidingstraject lees je op de volgende bladzijden!

Ik ben De Gene Die

Ik ben de gene die
U helpt te ontdoen van uw ei
Uw eigen ei
Uw Ego ei

Ik ben de gene die
Met de ervaring aan mijn zij
Graast in dezelfde wij

Ik ben de gene die
Gevangen zat in mij
Gevangen in de maatschappij
Nu de gevangenis voorbij

Ik ben de gene die
De spiegel ziet
Waarin ge kijkt
Je een wrak lijkt

Ik ben degene die
Doorheen ervaring
En herstel
Ziet
Wat jij nog niet ziet

Ik ben de gene die
Het zo beziet
Ervaring werkt
Ervaring sterkt

Ik ben degene die
U vertaalt
Met u dwaalt
Samen met u het herstel
vertaalt/haalt

Ik ben de gene die
Voor al u ziet
Ik ben de gene die
Naast u zit

Mee draait aan uw spit
Op zoek gaat naar uw pit

Ik ben de gene die
Springt in uw gracht
Op zoek gaat naar uw kracht

Ik ben de gene die
Beseft wa wel wa nie

Ik ben de gene die,
Het nie zomaar ziet

Ik ben de gene die,
Meegaat op pad,
Springt in hetzelfde gat

Ik ben de gene die,
De weg naar het hart ziet
Het gevoel in uwe smoel voelt

Ik ben de gene die,
Ook nie altijd
In de pot pist, nie

Ik ben de gene die
Bezorgd zichzelf verzorgt

Ik ben de gene die
Zijn ervaring niet spaart
Er werk mee vergaart

Ik ben de gene die
Ervaring uitklaart
Herstel vergaart

Ik ben de gene die
Scoort
Bij wie ervaring niet stoort

idee b

Opleidingstraject Ervaringswerker Geestelijke Gezondheids- & Verslavingszorg bij UCLL

Citaat van Britt Geerts, afgestudeerde Ervaringswerker

“Hoe een opleiding kansen kan bieden die je niet meer had verwacht. Dat is wat het opleidingstraject tot Ervaringswerker aan de UCLL me bracht.”

Deze opleiding richt zich tot studenten met patiënt- of cliëntervaringen in de geestelijke gezondheids- of verslavingszorg die zich willen professionaliseren in hun vrijwilligerswerk of die zich willen omscholen naar het beroep van ervaringswerker in de geestelijke gezondheids- of verslavingszorg.

RANDVOORWAARDEN

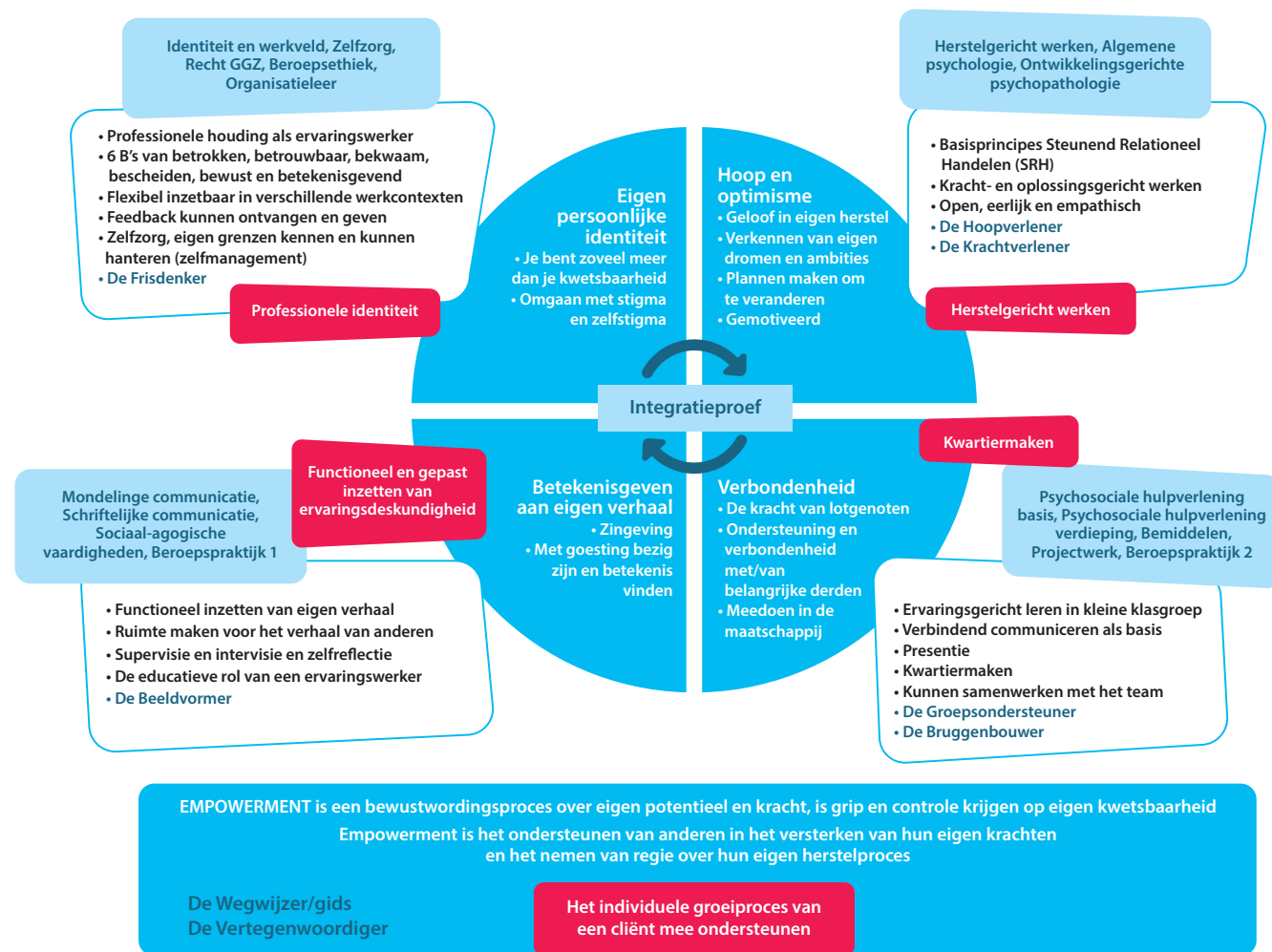
Om te kunnen starten met het opleidingstraject:

- Heb je eigen ervaring(en) in de geestelijke gezondheids- of verslavingszorg. Je weet wat het is om te leven met een ‘diagnose of etiket’ en bent ver genoeg gevorderd in je eigen herstelproces.
- Ben je gemotiveerd om je eigen ervaringsdeskundigheid functioneel in te zetten ter bevordering van het herstelproces van anderen.
- Geloof je in de kracht van kwetsbaarheid.
- Hou je van uitdagingen. Pionierswerk is op je lijf geschreven.
- Wil je samen met andere hulp- en zorgverleners écht werken aan betere gezondheidszorg.
- Wil je groeien als mens.

HET PROGRAMMA

In 2015 werd gestart met het traject op campus Sociale School, als onderdeel van de Graduat Welzijn Leuven van hogeschool UCLL. Op basis van de noden van het werkveld werd het programma stapsgewijs opgebouwd met een mix van conceptuele vakken zoals Identiteit en werkveld, Recht GGZ, Beroepsethiek, Ontwikkelingsgerichte psychopathologie en Organisatieleer, naast vaardigheidsvakken Zelfzorg, Communicatie, Sociaal-agogische vaardigheden, Herstelgericht werken, Psychosociale hulpverlening, Bemiddelen, en tenslotte werkplekleren met Projectwerk, Beroepspraktijk en Integratieproef.

Gezien er bij de start nog geen sprake was van een Beroepskwalificatie van Ervaringsdeskundige, maakten we gebruik van het CHIME framework (Leamy M. e.a., 2011) om onze opleidingsonderdelen inhoudelijk vorm te geven.

Studenten die willen starten met het opleidingstraject aan UCLL, maken een afspraak met de coördinator van het traject en denken op voorhand na over:

- Waarom wil je starten met deze opleiding?
- Denk je dat je ver genoeg staat in je eigen herstelproces om te leren hoe jij je verhaal functioneel kan inzetten om het herstelproces, om van anderen te ondersteunen? Motiveer waarom wel of waarom niet.
- Beschrijf je 'ideale job' als ervaringswerker. Wat wil jij doen in het werkveld?
- Wie of wat zijn de steunbronnen in je leven?

Meer info:

<https://www.ucll.be/nl/graduaat/maatschappelijk-werk-heverlee/bijzonder-traject-ervaringswerker-de-geestelijke-gezondheids>

Samen staan we sterk

*"Samen staan we sterk
Ik heb het nooit geloofd
Hield alles op een afstand
En woonde in mijn hoofd
Tot ik werd overvallen
Door een storm op volle zee
Ik ben eruit gekomen
Maar ik kon het niet alleen.*

*Enkelvoud beperkt
Samen staan we sterk"*

- Stef Bos -

Deze poëtische woorden zijn van Stef Bos. Het prachtige nummer *Samen staan we sterk* staat op zijn CD met als toepasselijke titel *Ruimtevaarder*. Als ik een woord zou moeten kiezen om de veelkleurige realiteit van ervaringswerkers te omschrijven, dan staat 'ruimtevaarder' op nummer één. Ervaringswerkers zijn ruimtevaarders, niet in de betekenis van astronauten die op een onbereikbare hoogte zweven, ver boven de ervaring van patiënten en cliënten in de wereld van de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg. Het zijn wel ruimtevaarders die varend op de stormen van de zee van het leven, steeds op zoek gaan naar het meeste kostbare dat mensen elkaar te bieden hebben: ruimte. Ruimte om te leven en te overleven, ruimte om te luisteren en te voelen, ruimte om te spreken en tegen te spreken, ruimte om na te denken en te handelen, ruimte om te delen in enkelvoud en in veelvoud.

Ruimte vergt ook tijd en taal. Tijd en taal zijn nodig om door vorming en reflectie te groeien van ervaringsdeskundige naar ervaringswerker, en om kennis te maken met al de rollen die een ervaringswerker kan opnemen in een organisatie: beeldvormer, hoopverlener, bruggenbouwen, wegwijzer, vertegenwoordiger, innovator en frisdenker.

Ervaringswerkers zijn ruimtevaarders of misschien nog mooier, ruimtezeilers. Dat laatste woord bestaat (nog) niet in het Nederlands, maar brengt misschien nog meer de scheppende kracht van ervaringswerkers in beeld. In het zeilen zit niet alleen de zee, de wind en de golven maar ook de storm. De ervaring van de storm staat aan de oorsprong van de ervaringsdeskundigheid. Ervaringswerkers weten hoe een storm op de volle zee van het leven, onder je huid en in je hoofd kan kruipen. Ervaringswerkers hebben de golven van angst en vertwijfeling gevoeld, maar ook de stromen van hoop en vertrouwen. Ervaringswerkers kunnen in taal verbeelden hoe je uit de storm kan geraken. Ervaringswerkers beseffen als geen ander dat je de knopen in het touw van je leven niet moet doorhakken, maar wel moet ontwarren om de verbinding niet te verliezen.

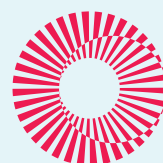
Je kan als organisatie in de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg vandaag nog kiezen om geen ervaringswerkers mee aan boord te nemen, maar waarom zou je dat doen? De schepen van de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg zijn niet gemaakt om veilig in de haven te blijven liggen. Ze dienen om het leven en de golven van wanhoop en hoop te trotseren. Ervaringswerkers zijn geen stormbedwingers maar ervaren ruimtezeilers die ruimte, taal en tijd kunnen scheppen midden de storm van het leven, en dit vanuit één grote zekerheid: enkelvoud beperkt, samen staan we sterk.

Stefaan Baeten

Algemeen Directeur Psychiatrisch Centrum Sint-Hiëronymus
Docent opleidingstraject Ervaringswerker Geestelijke Gezondheids- en Verslavingszorg, Graduat Welzijn Leuven, hogeschool UCLL

LITERATUURLIJST

- Boertien D. en van Bakel M., (2012) *Handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid vanuit de geestelijke gezondheidszorg*, Utrecht, Trimbos Instituut.
- den Hollander D. en Wilken J.P., (2020) *Werken in verbinding. Praktijkhandboek Steunend Relatieel Handelen*, Amsterdam, SWP.
- van Audenhove C., (2015) *Herstellen kan je zelf. Hoopvol leven met een psychische kwetsbaarheid*, Tiel, LannooCampus.
- Vander Laenen F. en Vanderplasschen W., (2017) *Naar een herstelondersteunende verslavingszorg: praktijk en beleid*, Leuven, Acco.
- Vlaamse Regering, (2024) *Besluit van de Vlaamse Regering tot erkenning van de beroepskwalificatie ervaringsdeskundige*, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document/16117>. Zie ook: <https://vlaamsekwalificatiestructuur.be/beroepskwalificaties/>.
- Hellemans D. en Houdart B., (2015) *Vlaamse werkgevers geestelijke gezondheids- en verslavingszorg. Het inzetten van ervaringswerkers in de geestelijke gezondheids- en verslavingszorg. Aanzet tot een referentiekader*, Heverlee, CVO Sociale School Heverlee en Vlabo.
- Vlaamse Vereniging voor Geestelijke Gezondheid, (2018) *Globaal plan ervaringsdeskundigheid*, Gent.
- Wolf J., (2016) *Krachtwerk. Methodisch werken aan participatie en zelfregie*, Bussem, Coutinho.

UCLL
HOGESCHOOL

Graduaten Welzijn Leuven

UCLL Campus Sociale School

Groeneweg 151, 3001 Heverlee

www.ucll.be